

ВИСНОВОК

Про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Катерини Олегівни Гермак «Дисциплінарна відповідальність суддів: національні та міжнародні стандарти» на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081-Право

1. Обґрунтування теми дослідження та її зв'язок із планами наукових робіт університету. Дисертація є одним із перших комплексних порівняльно-правових досліджень національних стандартів дисциплінарної відповідальності суддів, дослідження вперше системно аналізує еволюцію українського регулювання дисциплінарної відповідальності суддів у вказаний період у світлі найновіших європейських орієнтирів, порівняльний аналіз охоплює підходи кількох європейських країн (зокрема, держав-членів Ради Європи та ЄС), де в останні роки також відбувалися реформи дисциплінарних механізмів. Проведено системне порівняння підстав та процедур дисциплінарної відповідальності європейських країн щодо чіткості та пропорційності. Запропоновано авторську модель балансу незалежності суддів та підзвітності, суть якої полягає у поєднанні принципу пропорційності при застосуванні дисциплінарних санкцій та удосконалення процедур. Встановлено, що відхилення від стандартів чіткості, пропорційності, незалежності дисциплінарних органів та гарантій захисту суддів несе ризик визнання втручання порушенням ст. 6, 8 та 10 ЄКПЛ, а ці стандарти залишаються обов'язковим орієнтиром для України в процесі європейської інтеграції. Встановлено, що оцінка стану дотримання незалежності суддів передбачає аналіз порядку призначення, тимчасового відсторонення, звільнення, відставки судді. Забезпечення незалежності суддів забезпечує Рада суддів, при цьому, згідно з міжнародними стандартами, статус цієї інституції має бути врегульований на конституційному рівні. Проаналізовано досвід європейських країн та обґрунтовано необхідність законодавчого закріплення чітких критеріїв «серйозності» дисциплінарних проступків для уникнення

надмірного застосування найсуворіших санкцій, зокрема звільнення. Наголошено на вдосконаленні законодавчого врегулювання чіткості та конкретності підстав дисциплінарної відповідальності, а саме оціночних категорій таких як «порушення присяги», «недостойна поведінка», «поведінка, що порочить звання судді», «істотне порушення норм процесуального права», потребують максимально точного формулювання в законі, щоб уникнути свавілля, неоднакового застосування та порушення принципу правової визначеності. Доведено про необхідність визначення в законі повного обсягу гарантій справедливого розгляду згідно ст. 6 ЄКПЛ, а саме: незалежність і неупередженість дисциплінарного органу (переважна участь суддів, відокремлення від виконавчої та законодавчої влади), право на захист, змагальність, вмотивованість рішень, повноцінне судове оскарження по суті (включаючи перегляд фактів); пропорційність санкцій та винятковість звільнення (лише за серйозні, систематичні або умисні порушення, що суттєво підривають довіру до судової системи). Обґрунтовано застосування принципів пропорційності покарання та винятковості звільнення. Санкції мають бути пропорційними тяжкості проступку, а звільнення з посади як виняткова міра, що застосовується лише за серйозні, систематичні або умисні порушення, які суттєво підривають довіру до судової системи в цілому. Автоматичне або надмірне застосування найсуворіших стягнень суперечить європейським стандартам. Наголошено про недопустимість автоматичної дисциплінарної відповідальності за рішення, визнані порушенням ЄКПЛ, оскільки потрібне доведення умислу або грубої недбалості конкретного судді; скасування рішення саме по собі не є підставою (за винятком свідомого грубого порушення з істотними наслідками). Запропоновано Україні врахувати положення більшості держав ЄС, які в останні роки вдосконалили механізм дисциплінарної відповідальності суддів (Німеччина), дисциплінарна відповідальність чітко врегульована законом, а дисциплінарні органи є незалежних, а процедура дисциплінарного провадження відповідає ст. 6 ЄКПЛ.

Метою дисертаційного дослідження є комплексне порівняльно-правове дослідження національних та міжнародних стандартів дисциплінарної відповідальності суддів.

У межах поставленої мети виконувались такі *завдання*:

- розкрити й охарактеризувати ступінь наукової розробки проблематики дисциплінарної відповідальності суддів як виду юридичної відповідальності;
- визначити ознаки дисциплінарної відповідальності суддів як виду юридичної відповідальності;
- розкрити та визначити місце і роль конституції у функціонуванні інституту юридичної відповідальності;
- визначити й охарактеризувати процедури дисциплінарного провадження: поняття, стадії, суб'єкти;
- розкрити практику Європейського суду з прав людини у справах щодо дисциплінарної відповідальності суддів;
- проаналізувати дисциплінарну відповідальність суддів у країнах Європейського Союзу;
- розкрити проблеми реалізації дисциплінарної відповідальності суддів в Україні та шляхи їх вирішення.

Об'єктом дисертаційного дослідження є суспільні відносини у сфері дисциплінарної відповідальності суддів, що виникають при реалізації механізмів притягнення суддів до відповідальності за порушення професійних обов'язків, етичних стандартів та присяги, з урахуванням вимог національного законодавства України та міжнародних стандартів незалежності судової влади.

Предметом дисертаційного дослідження є дисциплінарна відповідальність суддів: національні та міжнародні стандарти.

Методологічною основою дисертаційного дослідження. Багатоаспектний характер вивчення теоретико-практичних аспектів, національних та міжнародних стандартів дисциплінарної відповідальності суддів зумовив використання цілої системи загальнонаукових, міждисциплінарних і конкретно-наукових методів.

Дисертаційна робота виконана на кафедрі процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича відповідно до плану наукових досліджень кафедри відповідно до наукових тем кафедри «Процесуальне право: теоретико-правові засади, нормативно-правове забезпечення та перспективні напрямки розвитку» (державний реєстраційний номер 0120U103394) та «Реформування процесуально-правових інститутів адвокатури, прокуратури та суду в умовах особливих правових режимів» (державний реєстраційний номер 0125U003449). Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України виконую державну тему «Впровадження стандартів юстиції Європейського Союзу у перехідне правосуддя України та інтенсифікація їхньої продуктивності цифрових рішень» (Наказ № 61 від 09.02.2026 року).

2. Формування наукового завдання, нове вирішення якого отримано в дисертації.

Дисертацію Катерини Олегівни Гермак присвячено комплексному порівняльно-правовому аналізу інституту дисциплінарної відповідальності суддів в Україні після прийняття ключових змін у законодавстві 2023–2025 років та з урахуванням висновків Венеційської комісії CDL-AD(2025)044.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є одним із перших комплексних порівняльно-правових досліджень національних стандартів дисциплінарної відповідальності суддів, дослідження вперше системно аналізує еволюцію українського регулювання дисциплінарної відповідальності суддів у вказаний період у світлі найновіших європейських орієнтирів, порівняльний аналіз охоплює підходи кількох європейських країн (зокрема, держав-членів Ради Європи та ЄС), де в останні роки також відбувалися реформи дисциплінарних механізмів.

Зокрема у роботі *вперше*:

- проведено системне порівняння підстав та процедур дисциплінарної відповідальності європейських країн щодо чіткості та пропорційності;

- запропоновано авторську модель балансу незалежності суддів та підзвітності, суть якої полягає у поєднанні принципу пропорційності при застосуванні дисциплінарних санкцій та удосконалення процедур. Встановлено, що відхилення від стандартів чіткості, пропорційності, незалежності дисциплінарних органів та гарантій захисту суддів несе ризик визнання втручання порушенням ст. 6, 8 та 10 ЄКПЛ, а ці стандарти залишаються обов'язковим орієнтиром для України в процесі європейської інтеграції;

- встановлено, що оцінка стану дотримання незалежності суддів передбачає аналіз порядку призначення, тимчасового відсторонення, звільнення, відставки судді. За забезпечення незалежності суддів відповідає рада суддів, при цьому згідно міжнародних стандартів, статус цієї інституції має бути врегульований на конституційному рівні;

- проаналізовано європейських країн та обґрунтовано необхідність законодавчого закріплення чітких критеріїв «серйозності» дисциплінарних проступків для уникнення надмірного застосування найсуворіших санкцій, зокрема звільнення;

удосконалено положення про:

- законодавче врегулювання чіткості та конкретності підстав дисциплінарної відповідальності, а саме оціночні категорії такі як «порушення присяги», «недостойна поведінка», «поведінка, що порочить звання судді», «істотне порушення норм процесуального права», потребують максимально точного формулювання в законі, щоб уникнути свавілля, неоднакового застосування та порушення принципу правової визначеності;

- необхідність визначення в законі повного обсягу гарантій справедливого розгляду згідно ст. 6 ЄКПЛ, а саме: незалежність і неупередженість дисциплінарного органу (переважна участь суддів, відокремлення від виконавчої та законодавчої влади), право на захист, змагальність, вмотивованість рішень, повноцінне судове оскарження по суті (включаючи перегляд фактів); пропорційність санкцій та винятковість звільнення (лише за

серйозні, систематичні або умисні порушення, що суттєво підривають довіру до судової системи);

- обґрунтовано застосування принципів пропорційності покарання та винятковості звільнення. Санкції мають бути пропорційними тяжкості проступку, а звільнення з посади як виняткова міра, що застосовується лише за серйозні, систематичні або умисні порушення, які суттєво підривають довіру до судової системи в цілому. Автоматичне або надмірне застосування найсуворіших стягнень суперечить європейським стандартам.

набули подальшого розвитку положення про:

- недопустимість автоматичної дисциплінарної відповідальності за рішення, визнані порушенням ЄКПЛ, оскільки потрібне доведення умислу або грубої недбалості конкретного судді; скасування рішення саме по собі не є підставою (за винятком свідомого грубого порушення з істотними наслідками).

- те, що Україні варто врахувати положення більшості держав ЄС, в яких підстави дисциплінарної відповідальності чітко врегульовані законом, дисциплінарні органи незалежні, а процедура дисциплінарного провадження відповідає ст. 6 ЄКПЛ.

3. Рівень теоретичної підготовки здобувача, його особистий внесок у розв'язання конкретного наукового завдання. Рівень обізнаності здобувача з результатами наукових досліджень інших учених.

Здобувачка показала високий рівень теоретичної підготовки. У дисертаційній роботі проведено аналіз та систематизацію наявних публікацій, а також ґрунтовний аналіз судової практики, що відноситься до теми дисертаційного дослідження. Показано ряд поточних задач, що стоять перед законотворцем, досягнуто високий рівень обізнаності відповідного законодавства та наукових досліджень інших учених за темою дисертації.

4. Наукове та практичне значення роботи.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що висновки та рекомендації можуть бути використані:

1. Для законотворчої діяльності. Результати дослідження можуть бути використані при підготовці змін і доповнень до Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Запропоновані уточнення підстав дисциплінарних проступків, критеріїв пропорційності санкцій, гарантій незалежності суддів під час провадження сприятимуть підвищенню правової визначеності, зменшенню ризиків свавілля та кращій відповідності міжнародним стандартам, зокрема практиці Європейського Суду з прав людини, висновків Суду Європейського Союзу, Рекомендації CM/Rec(2010)12.

2. Для діяльності органів суддівського врядування. Вища рада правосуддя, її Дисциплінарні палати та дисциплінарні інспектори можуть застосовувати розроблені рекомендації щодо кваліфікації порушень, врахування обставин, що пом'якшують або обтяжують відповідальність, уніфікації практики застосування стягнень. Це дозволить підвищити послідовність і обґрунтованість рішень, зменшити кількість оскаржень до суду та зміцнити довіру до дисциплінарного механізму.

3. Для підвищення кваліфікації та професійної підготовки. Результати можуть бути впроваджені в навчальні програми Національної школи суддів України (курси підвищення кваліфікації, тренінги для суддів, дисциплінарних інспекторів), а також у викладання дисциплін «Судове право», «Адміністративне право», «Порівняльне правознавство» в закладах вищої освіти. Це сприятиме формуванню культури відповідальності та етики серед суддівського корпусу та майбутніх правників.

Результати дослідження також можуть бути використані з метою ефективного впровадження судової реформи в Україні.

5. Використання результатів роботи.

Подане дисертаційне дослідження К.О. Гермак містять науково обґрунтовані теоретичні положення і практичні рекомендації для використання в освітньому процесі юридичного факультету, зокрема при викладанні тем: «Загальні європейські принципи незалежності суддів», «Європейське розуміння ефективного та справедливого судового процесу.», «Європейські стандарти

організації роботи судів та суддівського самоврядування.» з обов'язкової навчальної дисципліни ОП Право «Європейські стандарти судової діяльності».

А також у процесі підготовки навчально-методичних посібників, які можуть бути рекомендовані до вивчення під час самостійної роботи студентів та аспірантів.

6. Повнота викладу матеріалів в публікаціях та особистий внесок здобувача в публікації.

Основні положення та висновки дисертаційного дослідження викладені у 13 наукових працях, зокрема, у 4 статтях, опублікованих у фахових виданнях України з юридичних наук, розділу монографії, а також у 8 тезах доповідей на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Наукові праці у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України (4):

1. Гермак К.О. Дисциплінарна відповідальність суддів у сучасній правовій системі: процесуальні аспекти. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. №4 С. 669-673

2. Гермак К.О. Удосконалення процедури дисциплінарної відповідальності судді у світлі справедливого судового розгляду. *Галицькі студії: юридичні науки* №7-8/2024. С.10-14.

3. Гермак К.О. Посилення процесуального захисту суддів: практика Європейського суду з прав людини та Суду ЄС. *Юридичний науковий електронний журнал* №3/2025. С. 447-450.

4. Гермак К.О. Практика Європейського суду з прав людини у справах щодо дисциплінарної відповідальності суддів. *Ерліхівський журнал* №14/2025. С. 21-25.

Розділ монографії (1):

5. Гермак К.О. Європейські стандарти дисциплінарної відповідальності суддів та інститут дисциплінарної відповідальності суддів в Україні. *Topical Issues of Procedural Law in Ukraine : Scientific monograph*. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2025.p. 186-199

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації (8):

6. Гермак К.О. Дисциплінарна відповідальності суддів: аналіз судової практики. Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: Матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. (27 жовтня 2023р., Чернівці)/ редкол.: О.В. Щербанюк та ін. - Чернівці: 2023.С. 114-117 95-98

<https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi75/0055852.pdf>

7. Hermak K. Interpretarea principiului separației puterilor în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. Закарпатські правові читання. Сталий розвиток та інституційна спроможність в умовах війни: національний та міжнародно-правовий аспекти :Матеріали XVI міжнародної науково-практичної конференції, м.Ужгород, 26–27 квітня 2024р.Львів –Торунь : Liha-Pres,2024. С. 304-305

8. Гермак К.О. Дисциплінарні рішення вищої ради судочинства Франції. Права людини та публічне врядування в сучасних умовах: Матеріали VII Міжнародного правничого форуму, 28 травня 2024 р., м. Чернівці/ Уклад. І.В. Ковбас, І.І. Бабін, О.І. Ющик, І.Ж. Торончук, П.І. Крайній. Чернівці : Технодрук, 2024. С. 215-217

9. Гермак К.О. Дисциплінарна відповідальність суддів у країнах Європи. Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: Матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (31 жовтня 2024р., Чернівці)/ редкол.: О.В. Щербанюк та ін. - Чернівці: 2024. С. 100-104

10. Hermak K. Problemele de studiere a răspunderii disciplinare a judecătorilor ca tip de responsabilitate juridică. Закарпатські правові читання. Релокація в умовах екстраординарних правових режимів : матеріали XVII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Ужгород, 25–26 квітня 2025 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2025. С. 506-508

11. Гермак К.О. Проблематика дисциплінарної відповідальності суддів як виду юридичної відповідальності. Права людини та публічне врядування: матеріали VIII Міжнародного правничого форуму, м. Чернівці, 30 травня 2025 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2025. С. 158-160

12. Гермак К.О. Висновки КРЄС як стандарти належного дисциплінарного провадження стосовно судді. Конституційні засади належної правової процедури: виклики євроінтеграції: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (13-14 червня 2025р., Чернівці)/ редкол.: О.В. Щербанюк та ін. - Чернівці: 2025. С.210-214

13. Hermak K.O. Subiecții examinării plângerilor disciplinare împotriva judecătorilor: analiza juridică internațională. Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: Матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. конф. (31 жовтня 2025р., Чернівці)/ редкол.: О.В. Щербанюк та ін. - Чернівці: 2025. С. 30-33.

Результати дисертаційної роботи повністю відображені в публікаціях. Постановки задач належить науковому керівнику. Усі результати, включені до дисертації, були отримані автором особисто, проте постійно обговорювалися з науковим керівником.

На підставі вивчення тексту дисертації здобувача, наукових праць здобувача та Протоколу контролю оригінальності дисертаційної роботи встановлено, що дисертаційна робота виконана самостійно, текст дисертації не містить плагіату, а дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності.

7. Апробація матеріалів дисертації.

Основні положення, теоретичні висновки, практичні рекомендації та окремі результати дисертаційного дослідження оприлюднено та обговорено на науково-практичних конференціях (міжнародних та всеукраїнських): VII Міжнародній науково-практична конференція «Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні» (27 жовтня 2023р., Чернівці), XVI Міжнародній науково-практичній конференції «Закарпатські правові читання. Сталий розвиток та інституційна спроможність в умовах війни: національний та міжнародно-правовий аспекти» (26–27 квітня 2024 р, м.Ужгород), VII Міжнародному правничому форумі (28 травня 2024 р., м. Чернівці), VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні» (31 жовтня 2024р., Чернівці), XVII

Міжнародній науково-практичній конференції (25–26 квітня 2025 р., м. Ужгород) «Закарпатські правові читання. Релокація в умовах екстраординарних правових режимів», VIII Міжнародний правничий форум (30 травня 2025 р., м. Чернівці), Міжнародній науково-практичній конференції (13-14 червня 2025р., м.Чернівці) «Права людини та публічне врядування», IX Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні» (31 жовтня 2025р., м. Чернівці)

8. Оцінка мови та стилю дисертації.

Дисертація Гермак Катерини Олегівни є завершеною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові науково-обґрунтовані результати, що у сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, котре має суттєве значення для конституційно-правової науки та правозастосовної практики. Структура роботи зумовлена метою та завданнями дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які уміщують сім підрозділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел.

9. Дотримання нормативних вимог щодо оформлення дисертації.

Дисертація Катерини Олегівни Гермак «Дисциплінарна відповідальність суддів: національні та міжнародні стандарти» виконана та оформлена на належному рівні, відповідає вимогам пунктів 6, 7, 8, 9 «Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 (із змінами, внесеними згідно з Постановам Кабінету Міністрів України №431 від 21.03.2022 р., №502 від 19.05.2023 р., №507 від 03.05.2024 р.), «Вимогам до оформлення дисертацій», затвердженими Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 (зі змінами, внесеними згідно з Наказом МОН України №759 від 31.05.2019 р.).

10. Рекомендація дисертації до захисту.

Дисертація Катерини Олегівни Гермак «Дисциплінарна відповідальність суддів: національні та міжнародні стандарти» , подана на здобуття ступеня

доктора філософії з галузі знань 08-Право за спеціальність 081-Право за її актуальністю, науково-теоретичним рівнем, новизною постановки та розв'язання проблеми, практичним значенням отриманих результатів відповідає вимогам пунктів 6, 7, 8, 9 «Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 (із змінами, внесеними згідно з Постановам Кабінету Міністрів України №431 від 21.03.2022 р., №502 від 19.05.2023 р., №507 від 03.05.2024 р.).

За результатами публічної презентації результатів дисертації та їх обговорення на засіданні кафедри процесуального права юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича №13 від 13.03.2026 року дисертацію Катерини Олегівни Гермак «Дисциплінарна відповідальність суддів: національні та міжнародні стандарти» рекомендовано до захисту в разовій спеціалізованій раді для здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08-Право за спеціальність 081-Право.

Голова засідання кафедри процесуального права

Чернівецького національного університету

імені Юрія Федьковича

завідувачка кафедр процесуального права

к.ю.н., доц.

Ф. Паскар

Ауріка ПАСКАР

